

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра фізичної культури та спорту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-
педагогічної роботи

Васількова Н. І.

01 вересня 2017 р.

Тіхоміров А.І.

Рекреаційний туризм

***Інструктивно-методичні розробки до практичних, лабораторних
занять та самостійної роботи студентів***
(для студентів V курсу заочної форми навчання
напряму підготовки «Фізичне виховання»)

Миколаїв-2017

Тіхоміров А.І.

Рекреаційний туризм

Інструктивно-методичні розробки до практичних та лабораторних занять та самостійної роботи.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
Структура і зміст теми	5
Навчальні матеріали до теми:	6
<i>Блок 1</i> Фактори, що впливають на розвиток рекреації	6
<i>Блок 2</i> Загальні положення оцінки передумов розвитку рекреації	9
<i>Блок 3</i> Фактор доступності території та її оцінка	13
<i>Блок 4</i> Природні умови розвитку рекреації та їх оцінка	13
<i>Блок 5</i> Історико-культурні ресурси та їх оцінка	22
Комплексна практична робота «Оцінка умов і ресурсів розвитку рекреації області (району)»	26
Питання для самоперевірки і контролю знань	35
Рекомендована література	36

ВСТУП

Сучасні умови життєдіяльності людського суспільства пов'язані з істотним підвищенням значення рекреації. Вплив рекреації на розвиток різноманітних галузей матеріального виробництва й сфери послуг постійно зростає. Значення рекреації особливо підвищується у зв'язку з негативними наслідками науково-технічного прогресу, погіршенням природного середовища й урбанізацією. Рекреаційна діяльність є неможливою без туристсько-рекреаційних ресурсів, до яких належать об'єкти, процеси та явища природного й антропогенного походження, які використовуються для рекреації і туризму. Це природні, біокультурні та історико-культурні ресурси.

Властивості рекреаційних умов і ресурсів повинні мати сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри, що відповідають потребам відпочинку, лікування та оздоровлення суб'єкта рекреації.

Крім обов'язкової наявності на певній території комплексу рекреаційних ресурсів, які виступають матеріальною основою для організації рекреаційної діяльності, територія ще повинна мати й інші сприятливі фактори, які визначають умови розвитку рекреаційної діяльності. До них відносять фактори географічного положення, окремі види природних ресурсів, соціально-економічні умови розвитку території, які здійснюють сприятливий вплив на розвиток рекреації.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ТЕМИ

Програмний матеріал з теми «Умови і ресурси розвитку рекреації» поділено на 5 блоків: *Фактори, що впливають на розвиток рекреації; Загальні положення оцінки передумов розвитку рекреації; Фактор доступності території та її оцінка; Природні умови розвитку рекреації та їх оцінка; Історико-культурні ресурси та їх оцінка.*

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є лекції, практичні роботи, самостійна та індивідуальна робота студентів.

Засвоєння окремих блоків до теми контролюється на практичних заняттях відповідно до конкретних цілей. Підсумковий контроль засвоєння теми здійснюється по його завершенню на підсумковому занятті.

Мета вивчення теми – сформулювати у студентів знання про рекреаційні умови і ресурси, ознайомити з теоретичними та практичними основами їх оцінки.

Зміст теми «Умови і ресурси розвитку рекреації»:

Блок 1. Фактори, що впливають на розвиток рекреації. Загальне поняття про фактори рекреаційної діяльності. Їх види.

Блок 2. Загальні положення оцінки передумов розвитку рекреації. Оцінка рекреаційних умов і ресурсів, види оцінювання. Етапи оцінювання.

Блок 3. Фактор доступності території та її оцінка. Вплив фізико-географічного положення на розвиток рекреації, його оцінка. Вплив економіко-географічного положення, його оцінка. Вплив політико-географічного положення, його оцінка.

Блок 4. Природні умови розвитку рекреації та їх оцінка. Загальне поняття природних рекреаційних ресурсів. Класифікації природних ресурсів. Оротографічні умови і ресурси. Кліматичні ресурси. Водні ресурси. Лісові ресурси. Покомпонентна та комплексна оцінка природних рекреаційних ресурсів.

Блок 5. Історико-культурні рекреаційні ресурси та їх оцінка. Сутність, значення і види історико-культурних ресурсів. Методика покомпонентної оцінки, виявлення оцінювальних параметрів. Комплексна оцінка історико-культурних ресурсів.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ДО ТЕМИ «УМОВИ І РЕСУРСИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ»

Блок 1. Фактори, що впливають на розвиток рекреації

Необхідною умовою розвитку рекреації є наявність рекреаційного потенціалу, який може оцінюватися в різних масштабах: на рівні світу, країни, району і т. д. **Рекреаційний потенціал** – сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов організації рекреаційної діяльності на певній території.

Важливою складовою частиною рекреаційного потенціалу є **рекреаційні ресурси**, під якими розуміють об'єкти і явища природного і антропогенного походження, які використовуються для оздоровлення, відпочинку і туризму. Розрізняють рекреаційні ресурси природні (природно-територіальні комплекси, їх компоненти і окремі властивості) і культурно-історичні (наприклад, пам'ятки історії, архітектури, археології, мистецтва тощо).

Можна виділити сім сфер життя, що впливають на рекреацію і на які впливає рекреація:

1. Якість життя – це ключова сфера і тим самим ціль усіх людських зусиль. Вона означає здоров'я, безпеку, добробут як громадян країни, так і гостей; роботу, якість житла, можливості для проведення дозвілля, відпочинок недалеко від будинку, соціальні контакти, мистецтво і культуру, спорт, ігри, приватне життя.

2. Демографічна ситуація включає динаміку населення, його склад і запити; щільність населення, віковий склад, кількість працездатного населення, соціальну структуру; можливість для прийому й обслуговування гостей, соціально обумовлений туризм.

3. Освіта й інформація. Доступ до відомостей через засоби масової інформації; шкільне виховання, навчання і підвищення кваліфікації (у тому числі) у туризмі; просвітня робота в напрямку здорового способу життя, планування родини, усвідомлення людини як частини навколишнього середовища, здійснення особистих планів; розширення обріїв; "активна" толерантність.

4. Структура і рівень розвитку економіки: виробництво і ріст промисловості, сільського господарства, прикладних ремесел, сфери послуг.

5. Захист навколишнього середовища. Упровадження екологічних методів і продуктів у промисловість і сільське господарство, вторинна переробка і екологічні види енергії, гуманізація ринку праці, створення екологічних замкнених циклів, екологічно відповідальний туризм.

6. Навантаження на навколишнє середовище. Узагальнення всіх необдуманих наслідків людської діяльності: вихлопні гази, стічні води, надлишкове тепло, шум, хижацьке відношення до природи, руйнування ландшафтів, знищення лісів, розрив природних замкнених циклів, транспортний хаос, розпад міст, масовий туризм.

7. Політика. Здатність і можливості уряду; його авторитет і популярність, авторитетність прийнятих рішень і далекоглядність, велика мета і направляюча лінія, розсудливість, проникливість урядових програм, ступінь кооперації між урядом і приватним підприємництвом та туризмом.

Фактори, що впливають на розвиток рекреації, можна розділити на чотири основні групи: територіальні (ФГП, ЕГП, ПГП); ресурсні (природні та історико-культурні ресурси); соціально-демографічні; економічні.

До *територіальних факторів* відносяться: фізико-географічне, економіко-географічне та політико-географічне положення. Фізико-географічне положення – це положення території щодо поверхні Землі та інших географічних об'єктів. Фізико-географічне положення території не може змінитися. А економіко-географічне положення території – поняття історичне, воно змінюється в часі і залежить від багатьох фізико-географічних чинників (рельєф, клімат, ґрунти, внутрішні води), а також економічних і політичних чинників (наявність необхідних ресурсів, особливості взаємовідносин із сусідніми територіями, рівень розвитку цих територій, положення відносно міжнародних шляхів сполучення).

Економіко-географічне положення території – це її положення відносно інших територій і економіко-географічних об'єктів, що мають економічне значення, тобто впливають на розвиток господарства даної території.

Політико-географічне положення території – це місце території на політичній карті області, країни чи світу, її участь у військово-політичних і політико-економічних організаціях, відношення до політичних центрів і політичних блоків.

Ресурсними факторами є природні та історико-культурні ресурси.

Соціально-демографічні фактори. Основними факторами покращення показників рекреаційної галузі, є зміна способу життя людини, від статичного до динамічного, її прагнення познайомитися з культурою, побутом, історією інших країн і народів.

У результаті росту народонаселення планети збільшується світовий туристичний потенціал. У туристичну діяльність задіюються нові людські ресурси, і в той же час збільшується кількість людей подорожуючих. Помітним є зростаючий приплив молоді в туризм, і в зв'язку з цим бурхливий розвиток юнацького туризму.

Економічні фактори. Існує чіткий зв'язок між тенденціями розвитку туризму, рекреації і загальним економічним розвитком.

Туристичний ріст дуже чуттєвий до будь-якої економічної зміни. При рості споживання на 2,5 % витрати на туризм зростають на 4% . У випадку, якщо споживання зменшується на 1%, то в туризмі відчувається спад. Але в кожній окремій країні така реакція на економічні зміни виявляється за своїм відхиленням від середнього показника, який також виступає в різних формах.

Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, прагнення до використання передового досвіду інших країн у створенні матеріальних і духовних цінностей виявляється в розширенні наукових і ділових контактів. Це приводить до появи таких видів туризму, таких як наукового (конгресового) і ділового туризму.

Блок 2. Загальні положення оцінки передумов розвитку рекреації.

Використання у виробничій системі природних чинників вимагає адекватної системи їх оцінки. Визначення якості ресурсів та умов називають оцінюванням.

Методикою оцінки природних рекреаційних ресурсів займалися такі вчені як О. О. Бейдик, О. О. Любіцева, П. О. Масляк, Є. Ф. Панкова, В. І. Стафійчук, Н. В. Фоменко, Л. П. Царик, Г. В. Чернюк та інші.

Існують такі види оцінок ресурсів для розвитку рекреації:

Технологічна оцінка відбиває взаємодію людини і природного середовища через «технологію» рекреаційної діяльності. Відповідно цей тип оцінки охоплює два аспекти. З одного боку, оцінюються можливості території для розвитку того чи іншого виду або цілої системи рекреаційних занять, а з іншого – можливості інженерно-будівельного освоєння території. У даному випадку в якості суб'єкту оцінки виступає рекреаційна галузь. З точки зору рекреаційної галузі природний ресурс повинен володіти високими якістьми (комфортністю, лікувальними властивостями та ін.), достатніми для організації відпочинку і санаторного лікування певного

масового контингенту населення, значними запасами і площею, тривалим періодом експлуатації.

На початку процедури оцінювання слід скласти схему обмежень рекреації, для чого враховуються як природні, так і господарські лімітуючі фактори. Прикладом лімітуючих факторів може бути дискомфортність клімату, значна ймовірність зустрічі із хижими тваринами, дефіцит пляжів, нестача прісної води або території для забудови та ін. Остаточний вибір критеріїв технологічної оцінки ще не завершений.

Економічна оцінка природних умов і природних ресурсів – це їх вартісний вираз. Вона виникла з потреб господарства, якому необхідні не лише знання про кількість та якість природних ресурсів, їхні особливості, а й вираження їх у вартісних показниках, які можна використовувати в проектуванні та управлінні господарством. Труднощі економічної оцінки пов'язані з тим, що природні ресурси, як і природні умови, – це «дар природи» (поки в них не вкладено працю). Оскільки рекреація має перш за все велике соціальне значення і на ефективність суспільного виробництва впливає шляхом розширеного відновлення трудових ресурсів, економічна оцінка природних рекреаційних ресурсів застосовується тільки для тих лікувальних речовин, факторів, властивостей, народногосподарський ефект використання яких можна виміряти. Така оцінка можлива для мінеральних вод, лікувальних грязей, озокериту, лісу, поверхневих вод, природних національних парків.

Медико-біологічна оцінка відбиває вплив природних факторів на організм людини. При цьому оцінюється їх комфортність для організму рекреанта.

При *психолого-естетичній оцінці* враховується емоційний вплив певних рис природного ландшафту на людину. Методика такої оцінки відрізняється складністю та слабкою розробленістю. Зводиться вона до визначення емоційної реакції людини на той чи інший природний комплекс.

Для *якісної оцінки* використовують слова "найкращий", "кращий", "гірший", "найбільший", "більший", "найпривабливіший", "середньосприятливий", "більш вигідний" тощо. Якісна оцінка в рекреації завжди матиме місце. Людям притаманна внутрішня здатність до порівняння. Відвідавши хоча б два рекреаційні об'єкти, вони обов'язково порівнюють їх якість. Ця якісна оцінка за всієї її суб'єктивності значно впливає на загальну думку про рівень привабливості тих чи інших рекреаційних об'єктів і територій.

Кількісна оцінка визначає формальну характеристику рекреаційних ресурсів у метрах, кілометрах, грамах на літр, температурі, солоності, рівні забрудненості води, глибинах прибережних вод, кількості опадів тощо. Оцінюючи рекреаційну привабливість пляжів Батумі порівняно з пляжами Одеси, можна якісно охарактеризувати одеські пляжі як кращі, бо там сухіший клімат влітку та є пісок, а не галька, а можна назвати кількість опадів у міліметрах у липні в Одесі і Батумі, а також порівняти вологість повітря у відповідних кількісних показниках.

Бальна оцінка знаходиться десь посередині між якісною і кількісною. На основі суб'єктивної дії розробки оціночних шкал той чи інший вид або підвид рекреаційних ресурсів отримує певний бал. Найбільш уживаною є 3–7-ступенева шкала. Наприклад, 5-ступенева шкала відповідає якісній оцінці "найкращий", "вище середнього", "середній", "нижче середнього" і "найгірший". Бальна оцінка дається тим ресурсам, факторам, властивостям, рекреаційну сприйнятливості яких важко оцінити кількісно. Шляхом бальної оцінки оцінюються естетичні і рекреаційні властивості ландшафтів, комфортність клімату, придатність рік і озер для купання і водних видів туризму та ін.

Вартісна оцінка рекреаційних ресурсів нині домінує в царині їх господарського освоєння. Інвестиції спрямовуються на використання найпривабливіших ресурсів, які, як правило, мають і найвищу ціну. Ре-

креаційна складова в ціні однієї сотки чи гектара землі навколо великих міст, населених пунктів у Криму, Карпатах є переважною.

В рекреаційній географії велике значення має комплексна оцінка рекреаційних ресурсів території. Великою мірою вона має суб'єктивний характер і залежить від досвіду, інтелектуального та освітнього рівня дослідників. Оцінюються рекреаційні ресурси з точки зору рекреантів якісно, кількісно, бально і вартісно.

В. Стафійчук розглядає як можливі для оцінки й аналізу рекреаційних ресурсів такі методи: нормативно-індексний, балансовий, графічний, картографічний, бальної оцінки, експертний, порівняльно-географічний, статистичні та математико-статистичні (аналіз порогів, факторний, кореляційний, регресійний, кластерний методи, метод потенціалів, латентно-структурний метод, метод просторових дифузій, метод Беррі), моделювання та ін.

Оцінка рекреаційних ресурсів буває диференційною та інтегральною. Диференційна оцінка дається кожному окремому ресурсу, його властивості або особливості в межах регіону або країни в цілому. Інтегральна оцінка дається певній ділянці території, яка відрізняється однорідністю і набором дискретних за розподілом в її межах окремих видів ресурсів. Диференційна оцінка сприяє визначенню об'єму розвитку того чи іншого виду рекреації, який базується на даному ресурсі, інтегральна оцінка дозволяє визначити оптимальне співіснування різних видів рекреації на певній території, з'ясувати обмеження і допустимі навантаження рекреантів на ландшафт.

При оцінюванні території для стаціонарного відпочинку послідовно оцінюються такі показники, як рельєф, клімат, водойми, рослинність, а також історико-культурні об'єкти.

Блок 3. Фактор доступності території та її оцінка.

Доступність території визначається географічним положенням. Географічне положення трактується як постійний та важливий фактор, який впливає на розвиток туризму та рекреації певної території. Географічне положення можна розглядати такими складовими: фізико-географічне (ФГП), економіко-географічне (ЕГП), політико-географічне (ПГП) положення.

При виявленні доступності території одним з факторів є *фізико-географічне положення*, яке оцінюється за такими показниками: розташування відносно морів та океанів; розташування відносно зон екологічних катастроф; розташування відносно гірських систем; розташування відносно річкових артерій.

Для визначення сприятливості *економіко-географічного положення території* використовують такі показники:

- конфігурація території – це просторова характеристика її зовнішнього контуру;
- довжина кордонів;
- транспортна доступність;
- положення відносно світових торгівельних шляхів;
- рівень –соціально-економічного розвитку сусідніх територій;
- розташування щодо «гарячих точок», осередків напруги та територіальних війн.

Блок 4. Природні умови розвитку рекреації та їх оцінка

Природні рекреаційні ресурси – це об’єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму як матеріальна основа. До них відносяться орографічні, кліматичні, водні, бальнеологічні, рослинні та фауністичні ресурси, без наявності сприятливих характеристик яких

неможливий розвиток санаторно-курортної, оздоровчої чи інших видів рекреаційної діяльності.

Природні рекреаційні ресурси формують компоненти ландшафтних комплексів. Їхні властивості повинні мати сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри, що відповідають потребам відпочинку, лікування та оздоровлення суб'єкта рекреації.

Орографічні умови і ресурси та методика їх оцінки

Важливе місце серед рекреаційних ресурсів займає рельєф. Він суттєво впливає на просторову диференціацію кліматичних, біотичних та інших ресурсів. З іншого боку, рельєф відіграє важливу роль у задоволенні потреби людини в красі, створюючи сприятливий психологічний клімат для успішного лікування, відпочинку та оздоровлення. Рельєф залежно від ступеня розчленованості сприяє розвитку пішохідного, гірськолижного, водного та інших видів спортивного туризму, зумовлює естетичність території в рекреаційній діяльності.

Оцінка рельєфу як рекреаційного ресурсу з погляду двох суб'єктів рекреації – рекреанта і рекреаційної галузі – є цілком протилежною: найпривабливіші для відпочинку і найбільш контрастні території (передусім гірські) водночас є найбільш важкодоступними з огляду на інженерно-будівельне освоєння території (табл. 1). Психолого-естетична оцінка рельєфу має суб'єктивний характер.

Таблиця 1

Оцінка рельєфу як рекреаційного ресурсу

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
5	гірський (до висоти 3000 м над рівнем моря), передгірський, пересічний: пагорбово-грядовий, ерозійно-розчленований
4	сходинково пересічний, ерозійно-розчленований
3	пагорбовий, слабо пересічний
2	рівнинно-пагорбовий
1	рівнинний і гірський (важкодоступні місцевості)

Кліматичні умови і ресурси та методика їх оцінки

Клімат є одним з провідних ресурсів, що зумовлює просторову організацію відпочинку.

Кліматичні характеристики повинні враховувати температурний, вітровий режими, вологість повітря та опади, що оцінюють з урахуванням теплового стану людини та її потреб. Одним з об'єктивних показників для оцінки впливу погоди на тепловий стан людини є рівень комфортності кліматичних умов. Крім цього, узагальнюючим показником, який характеризує сприятливість кліматичних умов для рекреаційної діяльності в гірській місцевості, є контрастна зміна погоди, яка залежить від висоти над рівнем моря, крутизни та орієнтації схилів, форм рельєфу і закритості горизонту. Кліматичний комплекс також повинен охоплювати дані про стан повітря: чистоту, насиченість фітонцидами, ступінь іонізації.

Найбільший вплив клімату виявляється через реакцію людини на погоду, тобто на комплекс геофізичних (освітленість, тривалість світлової частини доби, сумарна сонячна та ультрафіолетова радіація, прозорість повітря) і метеорологічних елементів (температура повітря, його вологість, швидкість вітру, хмарність і т.п.).

Звичайно при різних видах сезонної рекреаційної діяльності, а також при кліматотерапії, оцінка ступеня сприятливості однієї і тієї ж погоди для організму людини неоднакова.

Так, оцінку кліматичних рекреаційних ресурсів логічно здійснювати на основі медико-біологічного підходу, що враховує їх комфортність для рекреанта і сприятливість впливу на організм.

Наприклад, пропонується таке співвідношення значень параметрів метеоелементів та суб'єктивного відчуття комфортності [11] (табл. 2):

Таблиця 2

Співвідношення значень параметрів метеоелементів та суб'єктивного відчуття комфортності

Суб'єктивні відчуття	Температура повітря, °С	Відносна вологість, %	Швидкість вітру, м/сек.
Холодно дискомфортно	нижче 15	вище 80	більше 7
Прохолодно,	15-20	60-80	до 5-7
Комфортно	20-25	30-60	до 1-4
Субкомфортно, спекотно	26-30	60-80	до 5-7
Дискомфортно, сухо,	вище 30	30-60	менше 4
Дискомфортно, волого,	вище 30	вище 80	менше 4

Ще враховуються такі параметри оптимальних кліматичних умов для рекреаційних цілей [9] (табл. 3):

Таблиця 3

Параметри оптимальних кліматичних умов для рекреаційних цілей

Показники	При здійсненні рекреації	
	влітку	взимку
Середньодобова температура повітря, °С при швидкості вітру $V = 0-1$ м/сек.	+15...+20	0... -25
Середньодобова температура повітря, °С при швидкості вітру $V = 2-3$ м/сек.	+15... +23	0... -15
Середньодобова температура повітря, °С при швидкості вітру $V = 4-5$ м/сек.	+20... +26	0... -10
Швидкість вітру, м/сек.	До 5	До 5
Час отримання оптимальної дози УФР, хв.	20-40	–
Період геліотерапії, днів	105-120	–
Тривалість купально-пляжного періоду, днів	60-90	–
Товщина снігового покриву, см	–	10-40
Тривалість періоду для занять зимовими видами туризму та рекреації, днів	–	45-60

Водні ресурси та методика їх оцінки

В організації відпочинку особлива роль належить водним об'єктам. Можливість займатися різноманітними видами спорту, мікрокліматичний

комфорт, естетична дія берегових мальовничих ландшафтів, зміна вражень – все це, діючи в комплексі, сприяє тому, що водойми цілком можна вважати природними лікувальницями. Ось чому більша частина рекреаційних закладів тривалої рекреації і майже всі заклади короткочасного відпочинку населення розміщуються або безпосередньо на берегах водойм, або поблизу них.

Річки, озера, ставки, водосховища створюють можливість для розвитку водних видів туризму, прогулянок на воді, купання, аматорського рибальства. Крім того, до водних плесів тяжіють водоплавні птахи, які є об'єктом спортивного полювання.

Уявлення про оптимальні параметри акваторій, придатних для різних видів рекреаційних занять, можна отримати з даних таблиці 4 [9].

Таблиця 4

Параметри акваторій для рекреаційного використання [9]

Параметри акваторій	Купання	Веслові судна	Байдарки і каное	Академічна гребля	Стрибки з трампліна	Водні ліжі	Моторний спорт	Вітрильний спорт
Площа (га), бажана	5	100-500	500	-	-	100-500	100-500	300-900
Площа мінімальна	-	1	30	-	-	-	30-50	50-100
Довжина (м), бажана	50	2200	2200-5000	2500-3000	-	1500	1600-15000	1850-2500
Довжина мінімальна	25	1100-1200	1000-1100	-	-	-	750-1000	500
Ширина (м), бажана	25	90-100	900-2000	140-200	-	200	200-2000	200-2000
Ширина мінімальна	5-11	30-100	30-200	120	-	-	50-200	200
Глибина (м), бажана	1,4-1,8	2-3	2-5	3	5,8	-	3-5	1,2-2,0
Глибина мінімальна	0,5-0,6	0,75	0,75-1,50	2,5-3,0	5	-	1,5-2,0	1,0-1,2

Оцінка водоймищ для купання за 5-бальною шкалою, запропонована в таблиці 5 [7]:

Таблиця 5

Оцінка водоймищ для купання

Ширина мілководної зони, м		Літологія дна мілини		t° води 18-22 °С, днів		Швидкість течії, м/сек.		Площа водної прибережної рослинності, %	
<i>характеристика</i>	<i>бал</i>	<i>характеристика</i>	<i>бал</i>	<i>характеристика</i>	<i>бал</i>	<i>характеристика</i>	<i>бал</i>	<i>характеристика</i>	<i>бал</i>
5-10	5	піщаний	5	> 80	5	0	5	0	5
10-20	4	дрібно-гравійний	4	60-80	4	0-1	4	0-10	4
20-40	3	валунний	3	50-60	3	1-2	3	10-50	3
40-100	2	глинистий	2	30-50	2	2-3	2	50-80	2
> 100	1	муловий	1	< 30	1	б. 3	1	> 80	1

Гідромінеральні ресурси є одними з основних природних лікувальних факторів, що використовуються в санаторно-курортній практиці. До них відносяться мінеральні води та лікувальні грязі.

Наявність підземних мінеральних вод, пелоїдів свідчить про доцільність розвитку лікувально-оздоровчої рекреації на певній території. Облаштовані джерела стають для рекреанта під час походу головним постачальником питної води.

Мінеральні води мають широке розповсюдження в товщі земної кори, заповнюючи пори і тріщини в гірських породах. Процеси формування мінеральних вод підлягають певним закономірностям. В результаті геологорозвідувальних робіт виділені області-зони, в яких утворюються мінеральні води (або їх групи) певного іонного сольового і

газового складу з наявністю тих чи інших мікрокомпонентів, температури і т.д. Ці області отримали назву "провінцій" мінеральних вод. На даний час виділено 9 основних бальнеологічних груп мінеральних вод, а всередині груп – різні гідрохімічні типи: I. Мінеральні води, дія яких визначається іонним складом і мінералізацією; II. Вуглекислі води; III. Сірководневі (сульфідні) води; IV. Залізисті води; V. Бромні, йодні і йодобромні води; VI. Кременисті термальні води; VII. Миш'яковмісні води; VIII. Радонові (радіоактивні) води; IX. Боровмісні води.

Для віднесення мінеральних вод до тієї чи іншої бальнеологічної групи використовується сукупність кількісних показників і ознак:

- 1) загальна мінералізація вод (сумарний вміст розчинених компонентів),
- 2) іонний склад мінеральних вод,
- 3) газовий склад і газонасиченість,
- 4) вміст у водах терапевтично активних компонентів (мінеральних і органічних),
- 5) радіоактивність вод,
- 6) активна реакція води, яка характеризується величиною рН,
- 7) температура вод.

Лікувальні грязі, або пелоїди – це природні органо-мінеральні колоїдальні утворення (намулові, торфові, сопкові та ін.), які володіють високою теплоємністю і теплоутримуючою здатністю і містять, як правило, терапевтично активні речовини (солі, гази, біостимулятори і т.д.) і живі мікроорганізми.

Всі лікувальні грязі мають виражену терапевтичну дію і застосовуються у вигляді різних лікувальних процедур – аппликацій (загальних і місцевих), грязерозчинних ванн, суспензій, використовуються у поєднанні з фізичними процедурами (гальваногрязь, електрофорез грязьового розчину), а також у вигляді різних грязьових препаратів.

Біотичні ресурси та методика їх оцінки

Біотичні туристсько-рекреаційні ресурси – це ресурси живої природи, сприятливі як для лікування та оздоровлення, так і задоволення духовних потреб людини та організації окремих видів туризму (мисливські тури, фіш-тури тощо).

Такими ресурсами є: рекреаційні ліси; складові природно-заповідного фонду (ПЗФ); фауна мисливських господарств.

Лісові рекреаційні ресурси є однією з головних умов для визначення та формування рекреаційних зон. Важливе значення має ступінь благоустрою лісових територій, їхній видовий та віковий склад, продуктивність, загальна залісненість території. Рекреаційне використання лісових ресурсів здебільшого залежить від їхньої приуроченості до відповідних місцевостей. Характеристики лісових ресурсів необхідні для обґрунтування територіальної організації оздоровчих видів рекреації.

Оскільки рекреаційні функції можуть частково виконувати ліси різних категорій, то в науковій літературі пропонується така класифікація лісів:

- ліси рекреаційного призначення – власне рекреаційні ліси, рекреаційні ліси в національних природних парках і ландшафтних заказниках;
- ліси, які частково виконують рекреаційні функції – водоохоронні, ґрунтоохоронні, захисні, експлуатаційні.

Лісові масиви з точки зору рекреації можна віднести як до природних ресурсів туризму і відпочинку, так і до природних лікувальних ресурсів. Облік лісового фонду в рекреаційному кадастрі необхідний для комплексної оцінки території з точки зору сприятливості даного району для масового відпочинку і лікування.

Рекреаційні ресурси є матеріальною передумовою формування рекреаційної галузі народного господарства, її ресурсною базою. Вони потребують бережливого і економного використання, охорони і примноження. Все це пов'язано з необхідністю їх кількісної та якісної

оцінки, визначення придатності та альтернативності використання в тій чи іншій галузі народного господарства.

Якщо оцінювати лісові ресурси за якісними характеристиками, то найкращими є сухі соснові, широколистяні, хвойно-широколистяні ліси, а також змішані з домішками субтропічних видів. Добрими вважаються сухі темнохвойні листяні, кедрові, дрібнолистяні ліси. Задовільними є частково заболочені темнохвойні, листяні і змішані ліси. Поганими вважаються притундрове березове рідколісся, далекосхідні листяні ліси в поєднанні з болотними угрупованнями. Дуже поганими є заболочені ліси, арктична і гірська лісотундра, ліси по болотах і невеликі лісові масиви серед лісогосподарських угідь.

Нижче наведено таблицю бальної оцінки лісових угідь, складену на основі [2; 5] (табл. 6):

Таблиця 6

Бальна оцінка лісових угідь

Показники	Бали		
	3	2	1
Лісистість, %	25-50	< 25; >50	відсутні
Породний склад	змішані широколистяно-хвойні	соснові, широколистяні	інші хвойні та дрібнолистяні
Віковий склад	перестиглі, стиглі, досягаючі	середньовікові	молоді
Фітонцидність	дуб, клен, ялівець, береза, сосна, ялина, ліщина, черемха, смерека, акація біла, чорниця	модрина, ясен, липа, вільха, горобина, акація жовта, бузок	в'яз, бересклет, бузина, крушина та інші породи дерев, які не увійшли до попередніх двох груп

Блок 5. Історико-культурні рекреаційні ресурси та їх оцінка

Рекреаційна діяльність пов'язана з відновленням фізичних і духовних сил людини, тому включає в себе не тільки оздоровлюючу, лікувальну (курортологічну) і спортивну (рибальсько-полювальну, туристичну діяльність), але і пізнавальний відпочинок, при організації якого основна роль належить, в першу чергу, об'єктам культурного середовища.

Історико-культурні рекреаційні ресурси – це пам'ятки історії, архітектури, археології, культові споруди, музеї та картинні галереї, етнографічні особливості території, місця, пов'язані з життям і діяльністю видатних людей, що є важливим засобом задоволення духовних потреб людини.

Географічне довкілля – основа життєдіяльності етносу, тому пам'ятки культури, історії, архітектури, народної творчості є його надбанням, що відрізняється унікальністю і неповторністю, тож не може не привертати уваги туристів, адже людині завжди було притаманно цікавитися культурою та надбанням інших етнічних груп.

Історико-культурні об'єкти поділяються на матеріальні і духовні. Матеріальні історико-культурні ресурси охоплюють сукупність засобів виробництва та інших матеріальних цінностей суспільства на кожній історичній стадії його розвитку, а духовні – сукупність досягнень суспільства в освіті, науці, мистецтві, літературі, в організації державного і суспільного життя, в праці і побуті. Фактично не всі надбання минулого належать до історико-культурних рекреаційних ресурсів. До них прийнято відносити тільки ті історико-культурні об'єкти, які досліджені науковими методами і оцінені як такі, що мають суспільне значення і можуть бути використані при існуючих технічних і матеріальних можливостях для задоволення пізнавально-рекреаційних потреб деякої спільноти людей протягом певного часу.

Всі об'єкти, які використовуються в пізнавально-культурній рекреації, поділяються на дві групи – нерухомі і рухомі.

Першу групу становлять пам'ятки історії, містобудування та архітектури, археології і монументального мистецтва та інші споруди. З позицій пізнавально-культурної рекреації важливим є те, що об'єкти цієї групи є самостійними поодинокими або груповими утвореннями.

До другої групи належать пам'ятки мистецтва, археологічні знахідки, мінералогічні, ботанічні і зоологічні колекції, документальні пам'ятки та інші речі, предмети і документи, які можна легко переміщати. Використання рекреаційних ресурсів цієї групи пов'язане з відвідуванням музеїв, бібліотек і архівів, де вони звичайно концентруються.

Методика оцінки історико-культурних ресурсів

С. П. Кузик пропонує шкалу оцінки історико-культурних ресурсів (табл. 7), в якій подається 13 підгруп, отриманих в результаті структуризації п'яти підвидів історико-культурних ресурсів. Кожна із підгруп характеризується логічним набором показників, які оцінюються за п'ятибальною шкалою.

Таблиця 7

№п/ п	Групи і підгрупи об'єктів	Ба- ли
I. Археологічні об'єкти		
1.1.	Території первісного заселення	1
1.2.	Стоянки, поселення	2
1.3.	Кургани	3
1.4.	Древні городища (прості)	4
1.5.	Древні городища - складні (з декількома лініями оборони, дитинцем і довколишнім містом)	5
II. Меморіальні пам'ятки, пов'язані з історичними подіями, національно-визвольними змаганнями, війнами і бойовими та культурними традиціями		
2.1.	Пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, національно-визвольними змаганнями, бойовими традиціями, що підтверджуються історичними джерелами	1
2.2.	Окремі пам'ятки, меморіальні дошки, пам'ятні знаки простих форм	2

2.3.	Окремі пам'ятки, меморіальні дошки, що мають високу мистецьку цінність	3
2.4.	Групи пам'яток, меморіальні, парки, споруди, дошки, пам'ятні знаки простих форм	4
2.5.	Група пам'яток, меморіальні музеї, парки, споруди та пам'ятні знаки, що мають високу мистецьку цінність	5
III. Пам'ятники та пам'ятні місця, пов'язані з життям та творчістю діячів історії, культури		
3.1.	Пам'ятні місця, пов'язані з учасниками історичних подій національно-визвольного руху чи війн, діячам історії та культури, що підтверджуються історичними джерелами	1
3.2.	Окремі пам'ятники учасникам історичних подій національно-визвольного руху чи війн, діячам історії та культури спрощені (з обмеженою інформацією)	2
3.3.	Окремі пам'ятники учасникам історичних подій, національно-визвольного руху чи війн, діячам історії та культури, що мають високу мистецьку цінність	3
3.4.	Групи пам'ятників учасникам історичних подій, національно-визвольного руху чи війн, діячам історії та культури простих форм (з обмеженою інформацією)	4
3.5.	Групи пам'ятників учасникам історичних подій, національно-визвольного руху чи війн, діячам історії та культури, що мають високу мистецьку цінність	5
IV. Пам'ятники оборонного будівництва (земляні або муровані укріплення, замки із бастіонними укріпленнями, монастирі, найновіші фортифікаційні споруди XIX-XX ст.)		
4.1.	Частково збережені елементи оборонних споруд	1
4.2.	Середньої збереженості елементи оборонних будівель або окремих архітектурних комплексів	2
4.3.	Повністю збережені елементи або окремі комплекси пам'яток оборонного будівництва	3
4.4.	Реставровані пам'ятки оборонного будівництва без музейної експозиції	4
4.5.	Добре збережені і оновлені пам'ятки оборонного будівництва з музейною експозицією	5
V. Сакральні споруди (церкви, костели, синагоги тощо)		
5.1.	Фрагменти культових споруд	1
5.2.	Окремі культові різностильові споруди	2
5.3.	Комплекс культових різностильових споруд	3
5.4.	Окремі культові споруди в одному стилі	4
5.5.	Комплекс культових споруд в одному стилі	5
VI. Пам'ятки народної архітектури (поселення, двори, господарські і житлові будівлі, дерев'яні церкви тощо).		
6.1.	Окремі будівлі з елементами народної архітектури	1

6.2.	Окремі будівлі, що є пам'ятками народної архітектури	2
6.3.	Церкви, садиби, що є пам'ятками народної архітектури	3
6.4.	Окремі вулиці або групи будівель, що є пам'ятками народної архітектури	4
6.5.	Поселення, що визнані як пам'ятки народної архітектури, або спеціально зведені (музеї під відкритим небом)	5
VII. Громадські споруди (народні школи, народні будинки, шпитали, корчми, млини тощо).		
7.1.	Частково збережені елементи громадських споруд	1
7.2.	Середньої збереженості елементи громадських споруд	2
7.3.	Повної збереженості елементи громадських споруд	3
7.4.	Реставровані пам'ятки громадських споруд	4
7.5.	Добре збережені пам'ятки громадських споруд	5
VIII. Палацово-паркові ансамблі		
8.1.	Окремі залишки палацово-паркових ансамблів	1
8.2.	Окремі фрагменти палацово-паркових ансамблів	2
8.3.	Впорядковані фрагменти палацово-паркових ансамблів	3
8.4.	Добре збережені палацово-паркові ансамблі	4
8.5.	Добре збережені і впорядковані палацово-паркові ансамблі	5
XIX. Сучасні пам'ятки архітектури		
9.1.	Окремі пам'ятки архітектури, що збудовані з використанням сучасних будівельних матеріалів, технологій, композиційних вирішень	3
9.2.	Окремі сучасні пам'ятки архітектури, що зведені з використанням найновіших технічних засобів	4
9.3.	Група сучасних пам'яток архітектури, що зведені з використанням найновіших технічних засобів.	5
X. Професійні художні промисли		
10.1	Наявність музейних експозицій, що побудовані на базі зібраних зразків професійних народних майстрів	3
10.2	Є окремі майстри з експозицією власних творів	4
10.3	Є декілька професійних майстрів та музейних експозицій їх творів	5
XI. Народні художні промисли (ткацтво, килимарство, вишивка, художня обробка шкіри, художнє плетіння, деревообробка, гончарство тощо).		
11.1	Наявність музейних експозицій, що побудовані на основі зібраних зразків народних умільців	3
11.2	Є окремі народні умільці з експозицією власних творів	4
11.3	Є декілька народних умільців та музейних експозицій з їх творами, майстерень з майстер-класами	5
XII. Пам'ятки матеріальної культури		
12.1	Індивідуальні музейні експозиції	3
12.2	Відомчі музеї пам'яток матеріальної культури	4

12.3	Етнографічні музеї, музеї народної архітектури і побуту, національні музеї	5
ХІІІ. Пам'ятки фольклору		
13.1	Наявність окремих традицій, що збереглися у родинному і громадському побуті	5
13.2	Поширення окремих жанрів або видів фольклору	4
13.3	Наявність різножанрового та різновидового складу фольклору	5

КОМПЛЕКСНА ПРАКТИЧНА РОБОТА (КОНТРОЛЬНА РОБОТА)

«Оцінка рекреаційних ресурсів як основної складової ТРС регіонального (локального) рівня»

Мета роботи: ознайомитися з методикою оцінки рекреаційних ресурсів, а саме навчитися оцінювати природні та історико-культурні рекреаційні ресурси та вміти аналізувати результати.

Обладнання: топографічна (загальногеографічна), фізична, політична, кліматична та інші тематичні карти адміністративної області (району області).

За виконання завдань 1-7 студент може отримати максимальну кількість балів – 85, що відповідає оцінці «добре». За виконання завдання 8 (творчого) можна додатково отримати максимально 15 балів (відмінна оцінка, яка передбачає творчий підхід та неординарне ставлення до поставлених задач).

Теоретична частина: **Рекреаційна географія** – галузь географічної науки, яка вивчає закономірності формування, функціонування і поширення територіальних рекреаційних систем.

Рекреаційна географія займається дослідженням територіальних рекреаційних систем, розробкою принципів організації рекреаційного господарства та основ рекреаційного природокористування.

Територіальна рекреаційна система (ТРС) – це географічна система, яка складається із взаємопов'язаних підсистем: природних і культурних комплексів, інженерних споруд, обслуговуючого персоналу, органу управління і, нарешті, відпочиваючих (рекреантів), характеризується функціональною і територіальною цілісністю. Підсистема "природні і культурні комплекси" виступає матеріальною основою ТРС в якості ресурсів і умов задоволення рекреаційних потреб. Природні і культурні комплекси володіють певною ємністю, стійкістю, комфортністю, різноманіттям, привабливістю.

Рекреаційний потенціал – це сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов організації рекреаційної діяльності на певній території. Важливою складовою частиною рекреаційного потенціалу є рекреаційні ресурси, під якими розуміють об'єкти і явища природного і антропогенного походження, які використовуються для оздоровлення, відпочинку і туризму. Розрізняють рекреаційні ресурси природні і культурно-історичні.

Доступність і відкритість території визначається її географічним положенням. **Географічне положення** – це положення певного географічного об'єкта щодо поверхні Землі та інших об'єктів.

Географічне положення трактується як постійний та важливий фактор соціально-економічного розвитку території.

До *фізико-географічного положення* відносяться такі складові: розташування відносно морів та океанів; розташування відносно зон екологічних катастроф; розташування відносно гірських систем; розташування відносно річкових артерій. *Економіко-географічне положення території* включає конфігурацію території; транспортну доступність; положення відносно світових торгівельних шляхів; рівень соціально-економічного розвитку сусідніх територій; розташування щодо «гарячих точок», осередків напруги та територіальних війн.

Природні рекреаційні ресурси – це об’єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму як матеріальна основа. До них відносяться орографічні, кліматичні, водні, бальнеологічні, рослинні та фауністичні ресурси.

Рельєф залежно від ступеня розчленованості сприяє та виступає основою розвитку пішохідного, гірськолижного, водного та інших видів спортивного туризму, зумовлює естетичність території в рекреаційній діяльності. При задовільних умовах кліматичні характеристики сприяють розвитку рекреації, і тільки за умови поєднання з іншими властивостями ландшафту можуть виступати ресурсом і основою розвитку мережі кліматотерапевтичних курортів. Водойми надають можливість для розвитку водних видів туризму, водних прогулянок, купання, аматорського рибальства. Лісові рекреаційні ресурси є однією з головних умов для визначення та формування рекреаційних зон.

Історико-культурні рекреаційні ресурси – це пам’ятки історії, архітектури, археології, культові споруди, музеї та картинні галереї, етнографічні особливості території, місця, пов’язані з життям і діяльністю видатних людей, які є важливими засобами задоволення духовних потреб людини. Історико-культурні рекреаційні ресурси мають пізнавальне значення.

Визначення якості ресурсів та умов називають **оцінюванням**. Є такі найбільш вживані види оцінки: медико-біологічна, психолого-естетична, технологічна, економічна (вартісна), якісна, кількісна, бальна.

При оцінюванні території для стаціонарного відпочинку послідовно оцінюються такі показники як рельєф, клімат, водойми, рослинний світ, а також історико-культурні об’єкти. Оцінка рекреаційних ресурсів здійснюється на основі аналізу топографічної (загальногеографічної), фізичної, політичної, кліматичної та інших тематичних карт адміністративних областей (районів області).

На основі авторської методики та вже відомих методик оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів пропонується дати оцінку туристсько-рекреаційному потенціалу території та зробити його аналіз.

Хід роботи:

1. Охарактеризувати *фізико-географічне положення* адміністративної області (району). Дати оцінку за даними шкалами:

- розташування відносно морів та океанів:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територія не має прямого та опосередкованого виходу до моря
2	територія не має прямого виходу до моря, але є вихід через судноплавні річки
3	територія має безпосередній вихід до моря

- розташування відносно зон екологічних катастроф:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територія знаходиться у зоні екологічної катастрофи або на прилеглий території
2	територія знаходиться у стані екологічної кризи через наближеність до індустриальних районів або територія не має постійного впливу з боку промисловості
3	екосистема території знаходиться у стані рівноваги

- розташування відносно гірських систем

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територію оточують високі гірські системи, що займають велику площу і значно погіршують транспортну доступність
2	територію оточують середньовисокі та низькі гірські системи, що несуттєво впливають на транспортну доступність
3	територія оточена рівнинами, гірські системи відсутні

- розташування відносно річкових артерій

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	на території майже немає річок, наявні – здебільшого малі та неповноводні, судноплавство на яких не розвинуте
2	на території є досить багато річок, проте вони протікають здебільшого в межах даної території, мають локальне значення

Продовження таблиці

3	на території є довгі і повноводні річки, що володіють значним транзитним потенціалом, деякі з них мають регіональне значення
---	--

2. Визначити коефіцієнт доступності території. Охарактеризувати економіко-географічне положення адміністративної області (району). Дати оцінку за показниками відносно наведених характеристик:

- конфігурація території – це просторова характеристика її меж чи кордонів. Конфігурація території визначається кількісно за коефіцієнтом колоподібності, який розраховується за формулою: $k = 4\pi S / l^2$, де S – площа території; l – периметр (довжина кордонів), $\pi \approx 3,14$.

Бали	Характеристика
1	видовжена в одному з напрямків, коефіцієнт колоподібності території $k < 0,25$
2	територія досить компактна, але недостатньо наближена до колоподібної форми, коефіцієнт колоподібності території $0,25 < k < 0,5$
3	форма території наближена до кола, коефіцієнт колоподібності території $k > 0,5$

- транспортна доступність:

Бали	Характеристика
1	наявний лише один вид транспорту, інші або не розвинені, або відсутні; відсутні великі пасажирські транспортні вузли
2	існують усі види транспорту, але лише 1 з них спеціалізується на пасажирообізі; розвиваються місцеві види транспорту (міська електричка, трамваї, маршрутні таксі)
3	функціонують великі термінали, що спеціалізуються на пасажирообізі; висока частота рейсів транспорту

- положення відносно світових торгівельних шляхів

Бали	Характеристика
1	територія віддалена від основних торгівельних шляхів
2	територія наближена до основних торгівельних магістралей
3	торгівельні шляхи безпосередньо проходять по даній території

- положення відносно центрів формування найбільших рекреаційних потоків

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територія досить віддалена від центрів формування основних рекреаційних потоків
2	територія наближена до центрів формування основних рекреаційних потоків
3	територія безпосередньо входить до центру формування рекреаційних потоків

- рівень соціально-економічного розвитку сусідніх територій:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	з відносно низьким рівнем економічного розвитку
2	з середнім рівнем економічного розвитку
3	з порівняно високим рівнем економічного розвитку

- положення відносно столичного регіону

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територія досить віддалена від столичного регіону
2	територія межує зі столичним регіоном
3	територія безпосередньо входить до столичного регіону

- розташування щодо «гарячих точок», осередків напруги та регіональних війн

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	дуже близько розташована або сама входить до переліку зон з небезпечною ситуацією
2	віддалена від гарячих точок, проте наявні невійськові локальні конфлікти різного характеру
3	дуже віддалена від гарячих точок, відсутні зони конфліктів

- наявність посольств, консульств тощо в регіоні

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	відсутні
2	є посольства, консульства однієї країни
3	є посольства, консульства кількох країн

3. Охарактеризувати орографічні умови адміністративної області (району). Дати їм оцінку за даною шкалою:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
5	гірський (до висоти 3000 м над рівнем моря), передгірський, пересічний: пагорбово-грядовий, ерозійно-розчленований

Продовження таблиці

4	сходинково пересічний, ерозійно-розчленований
3	пагорбовий, слабо пересічний
2	рівнинно-пагорбовий
1	рівнинний і гірський (важкодоступні місцевості)

4. Охарактеризувати кліматичні ресурси адміністративної області (району). Дати їм оцінку за даною шкалою:

Бали	Характеристика	
	літні види рекреації	зимові види рекреації
3	Середньодобова температура повітря +15°...+20°С	Середньодобова температура повітря не нижче -10°...-15°С
2	Середньодобова температура повітря +21...+26°С, +10°...+15°С	Середньодобова температура повітря -5°...-10°С, -15°...-20°С
1	Середньодобова температура повітря +27°С і вище, нижче +10°С	Середньодобова температура повітря вище -5°С, нижче -20°С

5. Охарактеризувати водні ресурси адміністративної області (району).

Дати їм оцінку за даною шкалою:

Ширина мілководної зони, м		Літологія дна мілини		t° води 18-22 °С, днів		Швидкість течії, м/сек.		Площа водної прибережної рослинності, %	
характеристика	бал	характеристика	бал	характеристика	бал	характеристика	бал	характеристика	бал
5-10	5	піщаний	5	> 80	5	0	5	0	5
10-20	4	дрібно-гравійний	4	60-80	4	0-1	4	0-10	4
20-40	3	валунний	3	50-60	3	1-2	3	10-50	3
40-100	2	глинистий	2	30-50	2	2-3	2	50-80	2
> 100	1	муловий	1	< 30	1	> 3	1	> 80	1

6. Охарактеризувати біотичні ресурси адміністративної області (району).

- різноманітність об'єктів природно-заповідного фонду, де не забороняється конкретний вид діяльності людини:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	об'єкти відсутні або дуже незначна кількість, серед яких переважають ентомологічні заказники, пам'ятки природи місцевого значення
2	Видовий склад об'єктів мережі ПЗФ досить різноманітний; переважають об'єкти місцевого чи регіонального значення
3	Видовий склад об'єктів мережі ПЗФ різноманітний; є ботанічні сади, національні парки, регіональні ландшафтні парки, зоопарки; значна кількість об'єктів національного чи світового значення

- забезпеченість території об'єктами мережі ПЗФ:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	до 5 % території
2	5-30 % території
3	більше 30 % території

Дати оцінку лісовим ресурсам за даною шкалою:

<i>Показники</i>	<i>Бали</i>		
	3	2	1
Лісистість, %	25-50	< 25; >50	відсутні
Породний склад	змішані широколистяно- хвойні	соснові, широколистяні	інші хвойні та дрібно- листяні
Віковий склад	перестиглі, стиглі, достигаючі	середньовікові	молоді
Фітонцид- ність	дуб черешчатий, клен гостролистий, ялівець віргінський, береза, сосна звичайна, ялина, ліщина, черемха, смерека, акація біла, чорниця	модрина, ясен, липа, вільха, горобина, акація жовта, бузок звичайний	в'яз, бересклет, бузина, крушина

7. Охарактеризувати історико-культурні ресурси адміністративної області (району) національного та світового значення; оцінити в балах за даною формулою: $O = K / S$, де K – кількість об'єктів, S – площа території (району), отримане значення перевести в бальний показник за такою шкалою:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
5	більше 70,1 об'єктів на 100 км ²
4	50,1 – 70 об'єктів на 100 км ²
3	30,1 – 50 об'єктів на 100 км ²
2	10,1 – 30 об'єктів на 100 км ²
1	до 10 об'єктів на 100 км ²

Охарактеризувати територію за:

- кількістю історичних подій, що відбувалися на даній території:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	територія є осередком важливих історичних подій
2	на території відбувалися історичні події незначного характеру
3	на території значущих подій не відбувалося

- цінністю історико-культурних об'єктів досліджуваної території:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	перважна кількість об'єктів мають історичну цінність
2	таких об'єктів мало
3	об'єкти відсутні

- кількістю об'єктів, занесених до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на даній території:

<i>Бали</i>	<i>Характеристика</i>
1	0 – 6 об'єктів
2	6,1 – 12 об'єктів
3	більше 12,1 об'єктів

8*. Запропонувати шкалу оцінки природних рекреаційних ресурсів, розроблену самостійно на основі вивчених теоретичних положень, порівняння існуючих бальних показників і власного бачення рекреаційних ресурсів.

ВИСНОВКИ. Характеристика та оцінка фізико-географічного, економіко-географічного положення, орографічних, кліматичних, водних, біотичних та історико-культурних рекреаційних ресурсів мають бути викладені в аналізі до роботи, який подається в кінці роботи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ І КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Дайте визначення рекреаційних ресурсів.
2. Дайте визначення природних рекреаційних ресурсів.
3. Дайте покомпонентну характеристику природних рекреаційних ресурсів.
4. Назвіть класифікації природних ресурсів.
5. Дайте визначення історико-культурних ресурсів.
6. Що називають оцінюванням?
7. Назвіть види оцінки рекреаційних ресурсів.
8. Як ви вважаєте, за якою методикою оцінки природних ресурсів найдоцільніше їх оцінювати? Відповідь обґрунтуйте.

Тестові завдання з вибором кількох правильних відповідей.

2. Оберіть існуючі класифікації природних ресурсів:
 - а) класифікація за призначенням природних ресурсів щодо використання людиною;
 - б) класифікація за належністю до того чи іншого класу або явищ природи;
 - в) класифікація за кількістю;
 - г) класифікація за ознакою вичерпності природних ресурсів;
 - д) класифікація за поширеністю в природі.
3. Назвіть види оцінки рекреаційних ресурсів з точки зору рекреантів:
 - а) бальна;
 - б) вартісна
 - в) економічна;
 - г) кількісна;
 - д) якісна.

Завдання на співвідношення.

4. Встановіть відповідність між видами рекреаційних ресурсів та їх компонентами:

а) природні	1. культові споруди, історичні центри тощо;
б) історико-культурні	2. рельєф, водойми тощо;
в) біокультурні	3. заповідники, зоологічні парки тощо.

Закінчити речення.

5. Відповідно до свого призначення щодо використання людиною природні ресурси у структурному плані поділяються на наступні види: _____, _____, _____, _____, _____.

Самостійна робота студентів

Загальні рекомендації

Головним аспектом у стратегічній лінії організації самостійної роботи студентів у ВНЗ полягає як в оптимізації її окремих видів, так в створенні умов високої активності, самостійності та відповідальності студентів в аудиторії і поза нею в ході всіх видів навчальної діяльності.

Самостійна праця студента – це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом під керівництвом викладача в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної праці, визначається навчальним планом і залежить від загального обсягу годин, відведених для вивчення дисципліни «Рекреаційний туризм».

Формування навичок самостійної роботи студентів в ході вивчення дисципліни «Рекреаційний туризм» включає наступні компоненти:

- визначення змісту і обсягу контрольних, практичних і домашніх завдань за темами курсу;
- робота з текстами: підручниками та іншими навчально-методичними джерелами, додатковою літературою, в тому числі матеріалами інтернету, а також опрацювання конспектів лекцій;
- участь в роботі студентських наукових конференцій;
- підготовка до заліку.

Питання для самоконтролю, тестування і заліку стосуються всіх розділів і тем дисципліни і вимагають детального знання матеріалу.

Самостійній роботі студентів передують лекції, на яких розглядаються базові та проблемні теми дисципліни.

Форми самостійної роботи. Самостійна робота студентів виконується з відповідної теми змістового модуля і полягає в опрацюванні нормативних документів та літературних джерел з підготовкою конспекту. Другою формою самостійної роботи є підготовка до практичних (семінарських) занять з обов'язковою підготовкою доповідей. Формою самостійної роботи є також написання рефератів та підготовка до модульного і підсумкового контролів.

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється через проведення індивідуальних консультацій, перевірку конспектів, захисту рефератів під час проведення практичних (семінарських) занять.

№	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1.«Рекреація та рекреаційна діяльність» Накреслити схему типології рекреаційної діяльності за різними ознаками <i>Рекомендована література: 7,8,18,20</i>	8

2	<p>Тема 2. «Рекреаційно ресурсний потенціал».</p> <p>1. На контурній карті світу, позначити: границі і назви рекреаційних районів; границі і назви підрайонів; основні країни - рекреаційні центри рекреаційних районів.</p> <p>2. Охарактеризувати складену карту.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
3	<p>Тема 3. «Рекреаційне районування: загальна характеристика обсягів і тенденцій світового рекреаційного процесу»</p> <p>1. На підставі статистичних даних та складеної карти провести аналітичний огляд розвитку рекреації: у цілому по світу; в окремих рекреаційних регіонах світу; в окремих рекреаційних субрегіонах;</p> <p>2. На підставі статистичних даних скласти аналітичний огляд розвитку рекреації в країнах - світових лідерах по розвитку рекреаційної діяльності.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
4	<p>Тема 4. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу однієї з країн Європейського регіону»</p> <p>1. На основі статистичних і картографічних матеріалів оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території країни за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2. Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
5	<p>Тема 5. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу однієї з країн Американського регіону»</p> <p>1. На основі статистичних і картографічних матеріалів оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території країни за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2. Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
6	<p>Тема 6. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу однієї з країн АТР регіону»</p> <p>1. На основі статистичних і картографічних матеріалів</p>	8

	<p>оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території країни за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2.Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p>	
7	<p>Тема 7. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу однієї з країн Африки»</p> <p>1.На основі статистичних і картографічних матеріалів оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території країни за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2.Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
8	<p>Тема 8. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу однієї з країн СНД».</p> <p>1.На основі статистичних і картографічних матеріалів оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території країни за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2.Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8
9	<p>Тема 9. «Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу України».</p> <p>1.На основі статистичних і картографічних матеріалів оцінити розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території України за видами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - природні рекреаційні ресурси; - історико-культурні рекреаційні ресурси; - ресурси туристичної інфраструктури. <p>2.Зробити висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.</p> <p><i>Рекомендована література: 7,8,18,20, інф. рес.1,2,3,4,5,6</i></p>	8

Крім того, самостійна робота студентів передбачає написання реферату (комп'ютерної презентації). Кожен студент, за бажанням, обирає одну тему

таким чином, щоб не було дублювання у академічній групі. Робота виконується протягом навчального семестру і здається до останнього семінарського заняття, яке передує підсумковому модульному контролю.

Обсяг роботи від 10 до 20 сторінок (головне розкрити тему). Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word шрифтом № 14 (Times New Roman) на папері формату А-4; полуторний інтервал; поля (верхнє, нижнє, праве й лїве) - 2 см.

Зміст роботи викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виклад основного матеріалу; висновки з цього дослідження й перспективи подальших напрацювань у цьому напрямку. Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра – номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13–14]. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

1. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Криму
2. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Карпат
3. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Тунісу
4. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Греції
5. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Хорватії
6. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Словенії
7. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Чорногорії
8. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Андорри
9. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Іспанії
10. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Італії
11. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Болгарії (Чорноморське узбережжя)
12. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Болгарії (гірськолижні комплекси)

13. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Туреччини (Середземноморське узбережжя)
14. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Туреччини (гірськолижні комплекси)
15. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Єгипту
16. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів ОАЄ
17. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Куби
18. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Домініканської республіки
19. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Ямайки
20. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Австрії (гірськолижні комплекси)
21. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Шрі-Ланки
22. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Китаю (о.Хайнань)
23. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Індонезії (о.Балі)
24. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Словаччини (оздоровчі комплекси)
25. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Польщі (гірськолижні комплекси)
26. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Угорщини (оздоровчі комплекси)
27. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів о.Майорка
28. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів о.Мадейра
29. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів о.Тенеріфе
30. Характеристика розвитку рекреаційних комплексів Індії (Гоа)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

БАЗОВА

1. Про курорти: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50.
2. Про туризм: Закон України // Всеукраїнські відомості. – 1995. – 21 листоп.
3. Александрова А.Ю. . Международный туризм. – М. : Аспект Пресс, 2001. - 461 с.
4. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма. – М. : Финансы и

- статистика, 2003.
5. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. - 395 с.
 6. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – СПб. : Герда, 2000.
 7. Бовсуновская А.Я. География туризма : учеб.пособ. – Донецк, ДИТБ, 2002.
 8. Воскресенский В.Ю. Международный туризм: Международный туризм и основы туристического страноведения. – М. : МГУ, 2004.
 9. Воскресенский В.Ю. Международный туризм: учеб. пособ. – М.: Юнити-Дана, 2007.
 10. Воскресенский В.Ю. Основы социально-экономической и рекреационной географии мира. – М. : МГУ, 2004.
 11. Квартальнов В.А . Туризм : ученик. – М.: Финансы и статистика, 2000.
 12. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). - К.: Альтерпрес, 2002.
 13. Менеджмент туризма. Туризм как вид деятельности : учебник. – М. : Финансы и статистика, 2001.
 14. Менеджмент туризма. Туризм отраслевые системы : учебник. – М. : Финансы и статистика, 2001.

ДОПОМІЖНА

15. Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни "Рекреаційні комплекси світу" / Укл. Н.П. Ващенко. – К. : КНТЕУ, 2004.
16. Николаенко Д.В. Рекреационная география. – М. : Владос, 2001.
17. Рекреаційні комплекси світу і України : практикум / укл. Н.П. Ващенко. – К. : КНТЕУ, 2007.
18. Романов А.А., Саакянц Р.Г. География туризма: Учебное пособие. – М.: Советский спорт, 2003.
19. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навчально-методичний

- посібник. - К. Центр навчальної літератури, 2004.
20. Страны и регионы мира : стат.справ. Всемир. банка. – М. : Весь мир, 2004
 21. Туризм в Україні . – 2005 : стат. бюлетень. – К.: Держтурадміністрація, 2006.
 22. Туристично – краєзнавчі дослідження. – Вип. 5. – К. : Ін-т туризму ФП України, 2004.
 23. Федорченко В.К., Дворова Т.А. Історія туризму в Україні. – К. : Вища школа, 2002.
 24. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія : підруч. для студ. еколог. спеціал. вищ. навч. закладів. – І.-Ф. : ІМЕ, 2001.

Інформаційні ресурси

1. <http://100dorog.ru>
2. <http://www.nto.org.ua>
3. <http://www.tourbus.ru>
4. <http://www.tourism.gov.ua>
5. <http://www.tourua.com>
6. <http://tourlib.net>